

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКИ

EXEMPTION FROM CRIMINAL LIABILITY CORRUPTION CRIMES SUBJECTS: CRIMINAL LAW AND CRIMINAL PROCEDURAL CHARACTERISTICS

Кущ В.М.,
к.ю.н., професор, заслужений юрист України,
викладач
Національна академія прокуратури України

Кущ В.В.,
прокурор прокуратури Києво-Святошинського району
Прокуратура Київської області

Звільнення від кримінальної відповідальності суб'єктів корупційних злочинів розглядається в статті з використанням такого пізнавального засобу, як кримінально-правова та кримінально-процесуальна характеристики. Серед елементів першої з них аналізуються: кримінально-правова природа «звільнення» та склад його здійснення, до якого входять передумова, підстава й умови здійснення. До структури кримінально-процесуальної характеристики цього явища включено його кримінально-процесуальну природу, процедуру та суб'єктів здійснення, а також повноваження останніх.

Ключові слова: кримінально-правова характеристика, кримінально-процесуальна характеристика, пізнавальний засіб, кримінальна відповідальність, звільнення, суб'єкт корупційного злочину, порядок здійснення, процесуальні повноваження.

Освобождение от уголовной ответственности субъектов коррупционных преступлений рассматривается в статье с использованием такого познавательного средства, как уголовно-правовая и уголовно-процессуальная характеристики. Среди элементов первой из них анализируются: уголовно-правовая природа «освобождения», а также состав его осуществления, в который включаются предпосылка освобождения, его основание и условия осуществления. В структуру уголовно-процессуальной характеристики этого явления включено его уголовно-процессуальную природу, процедуру и субъектов осуществления, а также полномочия последних.

Ключевые слова: уголовно-правовая характеристика, уголовно-процессуальная характеристика, познавательное средство, уголовная ответственность, освобождение, субъект коррупционного преступления, порядок осуществления, процессуальные полномочия.

Exemption from criminal liability of subjects of corruption crimes is addressed in article using a cognitive tool «characteristic of the phenomenon». Criminally-legal characteristic of liberation – is a system of its essential features (elements). The main elements of the criminal law characteristics of exemption from criminal responsibility are: its criminally-legal nature; the composition of the present release, which includes its premise (the need to respond to a criminal offense), base (inappropriateness of application of criminal liability) and conditions (statutory conditions of a formal nature, the presence of which may release).

Criminally-legal characteristic of liberation revealed that in fact what is officially considered the exemption from criminal liability, there is the rejection of its application. Except it, the article notes that in addition to the «liberation» under part 5, Art. 354 of the Criminal Code of Ukraine there is one more of his case: in connection with the expiration of the statute of limitations. This kind of «liberation» applies to all without exception, subjects of corruption crimes.

In the structure of criminal and procedural characteristics of «liberation» from criminal responsibility drawing attention to its criminal-procedural nature of the procedure and subjects, as well as their powers.

Key words: Criminal law characteristics, criminal procedural characteristics, cognitive means, release, criminal liability, subject of a corruption offense, procedure for implementation, procedural powers.

Протидія корупції в Україні є одним з головних пріоритетів її сучасного суспільно-державного поступу. Вона здійснюється за двома напрямками: запобігання вчиненню корупційних правопорушень та правове реагування на їх вчинення [1, с. 47].

Основним засобом кримінально-правового реагування на вчинення корупційних злочинів як найнебезпечніших корупційних правопорушень, залишається кримінальна відповідальність у традиційних її формах: 1) покарання з його відбуванням; 2) покарання зі звільненням від його відбування; 3) засудження без призначення покарання та інших обмежень; 4) засудження з призначенням примусових заходів медичного характеру щодо обмежено осудних; 5) засудження з призначенням примусових заходів виховного характеру щодо неповнолітніх, які досягли віку настання кримінальної відповідальності.

Але поряд з кримінальною відповідальністю певне значення в протидії корупційним злочинам відіграє й такий засіб кримінально-правового реагування як інші заходи кримінально-правового характеру, до числа яких відносяться: 1) звільнення від кримінальної відповідальності;

2) примусові заходи медичного характеру щодо неосудних; 3) примусові заходи виховного характеру щодо неповнолітніх, які не досягли віку настання кримінальної відповідальності; 4) спеціальна конфіскація; 5) конфіскація майна юридичних осіб. Предметом розгляду у цій статті є лише один із них – звільнення від кримінальної відповідальності. Зазначеному заходу щодо корупційних злочинів у деякому сенсі «не поталанило»: захопившись «боротьбою» з корупцією, законодавець, не дослухаючись до відомої сентенції, що не тяжкість кримінально-правового реагування на вчинення злочину, а його невідворотність забезпечує належну протидію його вчиненню, заборонив застосування щодо корупціонерів більшість видів загального звільнення від кримінальної відповідальності, про що свідчить зміст Розділу IX Загальної частини Кримінального кодексу України (далі – КК України), залишивши лише один із них – звільнення через закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49 КК України). Щодо спеціального звільнення, його залишено лише щодо особи, яка запропонувала, пообіцяла або надала неправомірну вигоду, а після цього вдалась до дійового каєття.

Останнім часом при дослідженні різноманітних кримінально-правових явищ доктрина демонструє інтерес до категорії «кримінально-правова характеристика», чого не спостерігалось раніше. Спочатку ця категорія використовувалась переважно як пізнавальний засіб при вивченні злочину та складу злочину, про що свідчить низка відповідних кандидатських дисертацій, а також інші наукові публікації, однією з перших серед яких була відома стаття В. Борисова та О. Пашенка, опублікована у 2005 році [2].

Кримінально-правовою характеристикою вважається система інформації щодо істотних ознак певного кримінально-правового явища, відомості про характерні його особливості. При цьому слушно підкреслюється, що в «контексті кримінально-правової характеристики можна розглядати як злочин, так і будь-яку іншу категорію кримінального права» [3, с. 155]. Дійсно, зазначений пізнавальний прийом все частіше почав використовуватись у процесі пізнання не лише складів злочину, але й інших кримінально-правових явищ, наприклад конфіскації майна [4], звільнення від покарання [5, с. 12] тощо. Є підстави сподіватись, що категорія «кримінально-правова характеристика» може успішно використовуватись і при дослідженні т. зв. звільнення від кримінальної відповідальності суб'єктів корупційних злочинів.

Окрім кримінально-правової характеристики, в теорії та правозастосовній діяльності широко використовується криміналістична характеристика діяння, без якої не обходиться майже жодна дисертаційна робота відповідної тематики. У процесі наукового забезпечення протидії кримінальним правопорушенням уявляється доцільним застосування і такого пізнавального прийому, як кримінально-процесуальна характеристика злочинного діяння.

Необхідність комплексного здійснення кримінально-правової та кримінально-процесуальної характеристик звільнення від кримінальної відповідальності суб'єктів корупційних злочинів очевидна через те, що таке звільнення є складним міжгалузевим, міждисциплінарним явищем, щодо правового регулювання якого вітчизняний законодавець неодноразово переглядав свою позицію, змінюючи підстави та умови його застосування, а також місце дислокації кримінально-правової норми щодо спеціального звільнення у КК України, а також кримінально-процесуальний порядок його здійснення. Зазначене не сприяє установленню та узгодженому розумінню сутності й змісту цього явища, без чого неможливе ефективне застосування такого засобу реагування на вчинення корупційних злочинів як звільнення від кримінальної відповідальності. Викладене вище й зумовлює актуальність обраної теми та доцільність її висвітлення на сторінках наукового видання.

Стан розробленості проблеми сміливо можна назвати недостатнім, незважаючи на наявність певної кількості відповідних публікацій вітчизняних дослідників. Останні утворюють декілька відносно самостійних груп. Перша – стосується загальної проблеми звільнення від кримінальної відповідальності. Їй присвячено, зокрема, роботи М. Бажанова, Ю. Бауліна, О. Костенка, Л. Кривоченко, В. Скибицького, М. Хавронюка, П. Хряпінського, А. Яценка, С. Яценка та інших вчених. Декілька публікацій з означеної теми є і в доробку одного з авторів цих рядків [6, 7, 8]. Але стверджувати, що проблему вирішено, було б передчасним. Про це, зокрема, свідчать сучасні коментарі Розділу IX Загальної частини КК України та відповідні положення підручників, де звільнення від кримінальної відповідальності ототожнюється з відмовою від її застосування, що викликає безпідставні сумніви.

Другу групу публікацій за темою утворюють ті з них, що стосуються звільнення від кримінальної відповідальності як засобу реагування на вчинення корупційних злочинів. Вона переважно представлена відповідними положеннями науково-практичних коментарів КК України та підручників з Особливої частини кримінального права, а

також публікаціями П. Андрушка, В. Киричка, М. Мельника та М. Хавронюка та ін. Усі вони без виключення характеризують таке звільнення, спираючись на зазначене вище сумнівне розуміння його кримінально-правової природи.

Ще одну групу джерел наукової інформації, що стосуються теми статті, складають відповідні публікації кримінально-процесуального характеру, серед яких слід відзначити роботи С. Альперга, Ю. Грошевого, О. Сапіна, В. Сегедіна, Л. Удалової, Д. Філіна, Л. Хруслової, М. Шуило та ін.

Отже, ні кількісно, ні якісно розробленість зазначеної проблеми назвати достатнім неможливо.

Метою статті є з'ясування шляхом здійснення кримінально-правової та кримінально-процесуальної характеристик звільнення від кримінальної відповідальності суб'єктів корупційних злочинів узгодженого уявлення щодо сутності, змісту, кримінально-правової природи, складу й порядку застосування та відповідних кримінально-процесуальних аспектів цього явища.

Якщо кримінально-правовою та кримінально-процесуальною характеристиками певного явища, що потрапило до кримінально-правової сфери, вважати систему його істотних ознак, то, перш за все, слід установити їх мінімально необхідний комплекс чи, що одне й те ж, характерні особливості. Стосовно звільнення від кримінальної відповідальності суб'єктів корупційного злочину пропонуємо наступний мінімально необхідний перелік таких ознак (особливостей): сутність та зміст цього явища; його кримінально-правова природа, тобто місце у кримінально-правовому контексті; склад застосування такого звільнення, до якого включаються передумова, підстава та умови його здійснення. Без інформації про кожну з указаних вище ознак розглядуваного явища та їх комплексу в цілому, на чітке уявлення про це явище сподіватись марно.

Спочатку розглянемо т. зв. спеціальне звільнення. Розпочати доцільно з його законодавчого визначення, попередньо наголосивши на тому, що сьогодні звільнення від кримінальної відповідальності особи, яка запропонувала, пообіцяла або надала неправомірну вигоду передбачається не ч. 5 ст. 369 КК України, як це було нещодавно, а ч. 5 ст. 354 КК України. Згідно останньої «особа, яка запропонувала, пообіцяла або надала неправомірну вигоду, звільняється від кримінальної відповідальності за злочини, передбачені статтями 354, 368-3, 368-4, 369, 369-2 цього Кодексу, якщо після пропозиції, обіцянки чи надання неправомірної вигоди вона – до отримання з інших джерел інформації про цей злочин органом, службовою особою якого згідно із законом наділена правом повідомляти про підозру, – добровільно заявила про те, що сталося, такому органу та активно сприяла розкриттю злочину, вчиненого особою, яка одержала неправомірну вигоду або прийняла її пропозицію чи обіцянку».

З'ясовуючи кримінально-правову природу такого звільнення, перш за все зауважимо, що помилковим було б його визнання формою кримінальної відповідальності. У разі звільнення від кримінальної відповідальності відсутнє засудження суб'єкта кримінального правопорушення, а, відповідно, і стан його засудженості як обов'язкового елементу змісту кримінальної відповідальності. Тому суд не постановляє обвинувального вироку, яким особа офіційно визнається винуватою у вчиненні злочину, що містить негативну оцінку вчинку і його суб'єкта державою. Отже, звільнення від кримінальної відповідальності не є і не може бути формою такої відповідальності. За своєю кримінально-правовою природою воно є засобом іншого кримінально-правового реагування на вчинення кримінального правопорушення, що здійснюється поза інститутом кримінальної відповідальності за допомогою, за термінологією законодавця, «інших кримінально-правових заходів».

Далі, усвідомлення кримінально-правової природи явища, названого у КК України звільненням від кримінальної відповідальності, дозволяє дійти висновку, що насправді

воно не є таким звільненням, тому що те, від чого потрібно суб'єкта звільняти – кримінальна відповідальність – відсутня. Іншими словами: звільняти суб'єкта немає від чого, а від неіснуючого звільнитись неможливо. Для того, щоб від чогось звільнитись, необхідно, щоб воно спочатку настало.

Отже, за словами «звільнення від кримінальної відповідальності» насправді криється щось інше. На наше переконання, цим «іншим» є відмова від застосування кримінальної відповідальності, але не як тотожність звільнення від неї, на чому наполягають деякі фахівці [9] і що знайшло своє відображення в офіційних актах тлумачення закону [10], а як самостійне, відмінне від звільнення явище.

Таким чином, те, що в законі іменується звільненням від кримінальної відповідальності, насправді є відмовою від її застосування. Зазначене стосується й «звільнення» суб'єкта корупційного злочину, передбаченого ч. 5 ст. 354 КК України, тому в подальшому викладі тексту замість «звільнення» від кримінальної відповідальності в зазначеному контексті буде вживатись словосполучення «відмова від застосування кримінальної відповідальності» або термін «звільнення» в лапках.

Наступним елементом кримінально-правової характеристики відмови від застосування кримінальної відповідальності є склад її здійснення, до якого ми включили три елементи: передумову, підставу та визначені законом умови. Передумовою відмови від застосування кримінальної відповідальності («звільнення»), мабуть, слід вважати необхідність відреагувати на вчинення кримінального правопорушення засобами, визначеними законом. Саме за наявності зазначеної необхідності постає питання про подальший вибір такого засобу: кримінальної відповідальності чи відмови від її застосування. Відповідь на нього неможлива без визначення підстави застосування такого засобу. Підстава вибору відмови від застосування кримінальної відповідальності у якості засобу реагування на вчинення кримінального правопорушення, замість кримінальної відповідальності, чи не найважливіший елемент у складі застосування цього кримінально-правового засобу. Підстава будь-чого – це його причина. Традиційно законодавець ухиляється від її визначення в законі, віддаючи на «відкуп» кримінально-правовій доктрині, яка, зазвичай, продукує неоднозначні висновки з цього приводу. На нашу думку, підставою (причиною) відмови від застосування кримінальної відповідальності є недоцільність її застосування, обумовлена визначеними у законі обставинами.

Комплекс останніх є третім елементом складу відмови від застосування кримінальної відповідальності – умовами його застосування. Їх визначено у ч. 5 ст. 354 КК України. Першою умовою такої відмови є вчинення діяння, передбаченого не будь-якою статтею КК України, а лише однієї чи декількох із числа названих у ч. 5 ст. 354 КК України (передбачені ст. ст. 354, 368-3, 368-4, 369, 369-2). Наступна умова полягає у тому, що після пропозиції, обіцянки чи надання неправомірної вигоди особа повинна добровільно заявити про те, що сталося, органу, службова особа якого згідно із законом наділена правом повідомляти про підозру. Ще однією необхідною умовою відмови від застосування кримінальної відповідальності у цьому випадку є те, щоб указану вище заяву було зроблено до отримання відповідним органом інформації про цей злочин з інших джерел. Але вищезазначеного недостатньо для «звільнення» такої особи від кримінальної відповідальності. Необхідна ще одна, завершальна умова – активне сприяння особою, яка запропонувала, пообіцяла або надала неправомірну вигоду розкриттю злочину, вчиненого особою, яка одержала неправомірну вигоду або прийняла відповідну пропозицію чи обіцянку.

Тепер декілька слів про загальне «звільнення» від кримінальної відповідальності при вчиненні корупційного злочину. Як зазначалось вище, законодавець, демонструючи своє прагнення приборкати корупцію в Україні шляхом

посилення правової реакції на її прояви, заборонив таке звільнення за виключенням одного випадку – закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49 КК України). Зауважимо, що такому звільненню підлягає не лише особа, що пропонувала, обіцяла чи надала неправомірну вигоду, але і її «контрагент», тобто особа, яка прийняла пропозицію чи обіцянку неправомірної вигоди або одержала її. Керуючись запропонованою раніше структурою кримінально-правової характеристики «звільнення», зауважимо, що його сутність полягає у відмові від застосування кримінальної відповідальності, а за своїм змістом воно є не проявом такої відповідальності, а, навпаки, демонстрацією її відсутності, тому кримінально-правова природа цього кримінально-правового засобу зводиться до того, що воно є іншим засобом реагування на вчинення корупційного злочинного діяння. Розкриваючи склад загального «звільнення» від кримінальної відповідальності, перш за все, відзначимо, що передумовою його застосування також виступає необхідність відреагувати на вчинення корупційного злочину, а підставою для цього є недоцільність звернення до кримінальної відповідальності як до засобу кримінально-правового реагування через наявність умови, визначеної законом. Такою умовою законодавець вважає закінчення строків давності, визначених ч. 1 ст. 49 КК України, з урахуванням можливих зупинок чи переривання його перебігу, визначених ч. ч. 2 і 3 цієї статті.

Ще однією обставиною, на яку не звертається увага фахівців, є те, що зі змісту ч. 5 ст. 74 КК України витікає можливість звільнення суб'єктів корупційних злочинів не лише від відповідальності, але й від покарання. У зв'язку з цим постає питання, коли і від чого таку особу слід звільняти? На наше переконання, зазначене питання слід вирішувати таким чином: якщо строк давності притягнення до кримінальної відповідальності закінчується на стадії досудового розслідування факту вчинення злочину, суб'єкт має звільнитись від кримінальної відповідальності (ч. 1 ст. 49 КК України). Коли ж зазначений строк закінчується на стадії судового розгляду, має застосовуватись звільнення від покарання (ч. 5 ст. 74 КК України).

Аналогічно кримінально-правовій характеристиці «звільнення» від кримінальної відповідальності, його кримінально-процесуальну характеристику, як зазначалось, утворює система інформації щодо істотних процесуальних ознак такого явища, відомості про характерні його процесуальні особливості. До їх числа пропонуємо включати: кримінально-процесуальну природу такого «звільнення», процесуальний порядок та суб'єктів його здійснення, а також процесуальні повноваження останніх.

З'ясуванню кримінально-процесуальної природи цього явища має передувати, на наш погляд, зауваження, що у кримінально-процесуальному сенсі, на відміну від кримінально-правового, «звільнення» є не засобом реагування на кримінальне правопорушення, а процесом застосування цього засобу. Виходячи з назви параграфу 1 («Форми закінчення досудового розслідування») глави 24 «Закінчення досудового розслідування...» КПК України, у яких ідеться про «звільнення» особи від кримінальної відповідальності, на перший погляд здається, що т. зв. звільнення від кримінальної відповідальності, у т. ч. й суб'єктів корупційних злочинів, за своєю кримінально-процесуальною природою є однією з форм закінчення досудового розслідування. Але, вже у наступній ст. 284 цього параграфу «Закриття кримінального провадження...» зазначається, що кримінальне провадження закривається судом «у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності». Постає питання, так чим насправді є звільнення від кримінальної відповідальності в кримінальному процесі України: формою закінчення досудового розслідування чи формою закриття кримінального провадження? Питання риторичне. Обумовлюють його не лише наявність термінологічних недоліків

у тексті КПК України, але й щось інше, що потребує окремих, більш ґрунтовних наукових розвідок.

Наступний елемент кримінально-процесуальної характеристики «звільнення» від кримінальної відповідальності суб'єкта корупційного злочину – процесуальний порядок його здійснення – включає у себе низку обставин, відображених у відповідних кримінально-процесуальних нормах, передбачених майже всіма статтями (ст. ст. 285–288) параграфу 2 глави 24 КПК України. При цьому лише одна з них, ст. 286 КПК України, має назву «Порядок звільнення від кримінальної відповідальності». Більше того, деякі положення, що стосуються порядку «звільнення» знаходимо навіть у КК України. Наприклад, норму-декларацію такого змісту: «Порядок звільнення від кримінальної відповідальності встановлюється законом» (ч. 2 ст. 44 КК України).

Як вже зазначалось одним із співавторів цієї статті, в кримінальному законі доцільно або взагалі не згадувати про порядок звільнення, або висловлюватись з цього приводу більш конкретно, наприклад вказавши, що порядок відмови від застосування кримінальної відповідальності («звільнення») визначається КПК України [6, с. 205]. Керуючись тим, що порядок це – послідовний хід чого-небудь, можна зробити висновок, що він має регламентуватись процесуальним, а не матеріально-правовим законом. Порядок «звільнення», на нашу думку, включає в себе наступні основні етапи: 1) встановлення складу «звільнення»; 2) роз'яснення особі, яка підозрюється, обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення та щодо якої передбачена можливість «звільнення» від кримінальної відповідальності, права на таке звільнення; 3) ознайомлення потерпілого з клопотанням про «звільнення» перед направленням його до суду та з'ясування його думки щодо можливості звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності; 4) звернення прокурора до суду з клопотанням про «звільнення»; 5) винесення суддею постанови або судом ухвали про закриття провадження у зв'язку з прийняттям судом рішення про «звільнення» від кримінальної відповідальності.

Щодо ще однієї складової кримінально-процесуальної характеристики звільнення від кримінальної відповідальності – суб'єктів його реалізації – перш за все, слід наголосити, що такими, мабуть, доцільно визнавати лише уповноважених осіб органів кримінальної юстиції, задіяних в процесі звільнення. У статтях глави 24 КПК України в процесі «звільнення» фігурують: особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, прокурор, потерпіла особа та суддя (суд). У цьому зв'язку звертає на себе увагу два основних моменти: по-перше, відсутність слідчого і керівника підрозділу досудового розслідування в процесі «звільнення» від

кримінальної відповідальності; по-друге, роль потерпілого від злочину в цьому процесі, у зв'язку із вчиненням якого здійснюється звільнення.

З приводу зазначеного можна зауважити наступне: 1) слідчих та керівників слідчих підрозділів також слід залучати до процесу «звільнення» від кримінальної відповідальності в обсязі, адекватному їх участі у процесі складання обвинувального висновку, з приводу чого внести відповідні доповнення до КПК України; 2) необхідні відповідні зміни процесуального законодавства і щодо врахування думки потерпілого при «звільненні» від кримінальної відповідальності суб'єкта корупційного злочину, у всякому випадку, доцільно пом'якшити надто імперативний «тон» ст. 288 КПК України, у ч. 1 якої йдеться про те, що розгляд клопотання прокурора про звільнення «здійснюється у присутності сторін кримінального провадження та потерпілого», а у ч. 2 зазначено, що суд зобов'язаний з'ясувати думку потерпілого щодо можливості звільнення підозрюваного, обвинуваченого від кримінальної відповідальності. Знову риторичне питання, а як бути за відсутності потерпілого? Невже через це відмовитись від застосування такого гуманного засобу реагування на вчинення злочину, як відмова від застосування кримінальної відповідальності («звільнення» від неї)?

Звернемо увагу ще на одну важливу обставину: особа, яка підлягає «звільненню» від відповідальності, в процедурі його здійснення виступає не суб'єктом, а об'єктом звільнення, незважаючи на те, що, по-перше, у складі корупційного злочину, у зв'язку з вчиненням якого постало питання про її звільнення, вона виступала суб'єктом злочину; по-друге, що «звільнення» від відповідальності в значній мірі залежить від позиції звільнюваного суб'єкта, від його згоди чи незгоди на таке звільнення.

Щодо останнього елементу кримінально-процесуальної характеристики «звільнення» від кримінальної відповідальності суб'єктів корупційних злочинів – процесуальних повноважень суб'єктів звільнення – можна обмежитись, зважаючи на лімітований обсяг статті, лише одним зауваженням: вони (повноваження) визначені як загальними положеннями КПК України щодо статусу сторін провадження, так і положеннями глави 24 КПК України.

Дослідження т. зв. звільнення від кримінальної відповідальності суб'єктів корупційних злочинів з використанням їх кримінально-правової та кримінально-процесуальної характеристики, демонструє значний потенціал цього пізнавального засобу. Він дозволяє більш глибоко та комплексно пізнати сутність, зміст, правову природу та інші важливі аспекти складних, міжгалузевих явищ, яким є зазначене «звільнення».

ЛІТЕРАТУРА

1. Куц В. Понятійний апарат механізму спеціальної протидії корупційній злочинності / В. Куц, С. Міщенко // Вісник НАПУ. – 2011. – № 4. – С. 46–52.
2. Борисов В. До питання про сутність кримінально-правової характеристики злочинів / В. Борисов, О. Пашенко // Вісник академії правових наук України. – 2005. – № 3 (42). – С. 180–190.
3. Вознюк А. А. Поняття та елементи кримінально-правової характеристики злочинів / А. А. Вознюк // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 1. – С. 154–160.
4. Єрмак О. В. Кримінально-правова характеристика спеціальної конфіскації / О. В. Єрмак // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2016. – С. 109–114.
5. Брящей Р. І. Звільнення від покарання як форма кримінально-правового реагування на вчинення злочину : автореф... дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук за спец. : 12.00.08 «кримінальне право та кримінологія ; кримінально-виконавче право» / Р. І. Брящей. – К. : НАПУ, 2016. – 20 с.
6. Куц В. Порядок звільнення від кримінальної відповідальності Кримінальний кодекс України 2001 р. : проблеми застосування і перспективи удосконалення / В. Куц // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 7–8 квітня 2006 року) : У 2 ч. – Львів : ЛДУВС, 2006. – Ч. 1. – С. 204–206.
7. Куц В. Звільнення від кримінальної відповідальності в контексті реалізації ідеї відновного правосуддя : теоретичний аспект / В. Куц // Відновне правосуддя в Україні. Щоквартальний бюлетень. – 2007. – № 4. – С. 73–75.
8. Куц В. Звільнення від кримінальної відповідальності чи відмова від її застосування? / В. Куц // Малій і середній бізнес (право, держава, економіка) : економіко-правовий науково-практичний журнал. – 2013. – № 4 (55). – С. 105–109.
9. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності : монографія / Ю. В. Баулін. – К. : Атіка, 2004. – 296 с.
10. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення від кримінальної відповідальності : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року № 12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-05>